NOG IETS OVER „KOEMIJOES“, „NGOENDOEH MANTOE“ EN „KAJOET“.

In de Bijdr. 4^e volgreeks, deel I, 4^e stuk, bl. 524, handelt Kern over bovenstaande woorden, welke in deel II, 3^e stuk, bl. 508, nogmaals door den Regent van Koedoes worden besproken.

Terwijl ik mij volkomen aansluit bij de betuiging van sympathie aan den Regent voor zijne hooggewaardeerde belangstelling door Kern toegebracht, zij het mij vergund nog even bij de beteekenis der woorden in kwestie, stil te staan.

Vooreerst Koemijoes. Kern beweert, dat het bet. „uitbreken“ (zooals zweet doet) of „gudsen“, een beteekenis, die Meinsma voor de door hem uit de Babad aangehaalde plaats teregt aan dat woord gegeven had.

De Regent van Koedoes daarentegen handhaaft deze beteekenis niet, maar zegt alleen, dat koemijoes karingëtën bet. „nat worden door het zweet“ of beter „buitengewoon veel zweeten.“

De eerste dus past het woord toe op de zaak, die uitbreekt — de laatste op den persoon, wien het uitbreekt.

Beide verklaringen van het woord zijn onvolledig, want het komt zoowel in de eene als in de andere beteekenis voor.

Tot staving der eerste bet. zal de genoemde plaats uit de Babad, vermeerderd met de door Kern aangetogen plaats uit de Damar Woelan en de Babad Mataram wel voldoende zijn.

Voor de tweede bet. geldt, behalve de autoriteit van den Regent van Koedoes, een plaats uit de Tjëntini (hs. Leidsche

Bibl.) II, 256, 3, waar men een persoon toeroept: *ḥḥ ḥḥḥ ḥḥḥ* „hoe komt het, dat gij (zoo) bezweet zijt?“

Bij deze laatste, die men zou kunnen noemen, tweede bet. kan gevoegd worden die, welke de Regent alleen aan *ḥḥḥ ḥḥḥ ḥḥḥ* toekent. In de Tjenti I, 315, 6, v. o. komt nl. voor: *ḥḥḥ (ḥḥḥ ḥḥḥ)* „de tāmbrā (een soort visch) was vettig,“ (nl. door vet dat er bij het braden uitkwam). Hieruit blijkt tevens, dat het niet juist is, als de Regent zegt bl. 508, „koemijoes wordt alleen gebruikt van het zweet.“ [Het woord *ḥḥḥ* volgens hem „nat worden van water“, vind ik in de Tjenti, V, 190, 4, v. o. gebruikt voor „nat zijn van semen (*ḥḥḥ*)“ na een coïtus (*ḥḥḥ*).]

Ngoendoeh mantoe. Reeds een naauwkeuriger kennisneming van hetgeen Winter omtrent die uitdrukking schrijft, maakt het waarschijnlijk, dat zoowel de verklaring van het woordenboek, als die van Kern te exclusief zijn.

Op grond van de in loco aangehaalde plaats uit de Babad, waar sprake is „dat eene jonge vrouw gehaald wordt naar het huis van haar eigen ouders“ beweert Kern, dat het Wdb. die uitdrukking „verkeerd verklaart“ door „het afhalen van een schoondochter van het huis van haar ouders.“

En Winter? Terwijl hij in de Jav. Zainspr. 16, zegt, dat „ngoendoeh mantoe“ bet. „den terugkeer der bruid (na een nacht te hebben doorgebracht ten huize harer schoonouders) naar het huis van haar eigen ouders,“ — staat in zijn opstel in Tijdschr. van N. I. V, 482, heel duidelijk te lezen:.... begeeft de bruidegom zich met zijne bruid naar zijns vaders huis. Deze terugkeer wordt „ngoendoeh mantoe“ genoemd.

Winter is dus met zichzelf in tegenspraak.

Het kan ons dan ook niet verwonderen, dat de Regent van Koedoes schrijft, dat het beide beteekent: „ngoendoeh mantoe“ bet. dat de bruid of bruidegom..... bij hare of zijne schoonouders komt.“

Doch in de Tjenti wordt die uitdrukking in nog ruimer zin gebruikt. Herhaaldelijk wordt daar „ngoendoeh mantoe“ gebezigd

voor het afhalen (en onthalen) van het bruidspaar ten huize ook van andere familieleden en vrienden. Deel II, 224, 5, o. a. komt de Kjai Pëngoeloe, de jonggetrouwen uitnoodigen ten zijnent; vrg. ib. 174, 6 v. o., 197, 6; 208, onder, enz.

Merkwaardig is het, dat daar bij afwisseling voor dezelfde zaak gebruikt wordt *အိတ်ကမာယော*. Hetzelfde wordt bedoeld in de Wajang Prëgiwã, 64,4, *အိတ်ကမာယော* *အိတ်ကမာယော* *အိတ်ကမာယော* *အိတ်ကမာယော*.

Welligt is men het dichtst bij de waarheid door „ngoendoeh mantoe” aldus te vertalen: „het afhalen (en bij zich onthalen) van bruid en bruidegom (of de jonggetrouwen).”

Kajoet — *အိတ်ကမာယော* *အိတ်ကမာယော* *အိတ်ကမာယော*. Dit woord houdt Kern voor hetzelfde als *အိတ်ကမာယော*, op grond van een plaats (poët. Babad Leidsch hs. I, 64), waar het causatief *အိတ်ကမာယော* wel ongeveer hetzelfde moet beteekenen als *အိတ်ကမာယော* „iets aanhechten”; *အိတ်ကမာယော* Bab. Mat. I, 74 en *အိတ်ကမာယော* Bab. Tanah Djawi, 547, 6 v. o. wil hij vertalen door „aan zich verbinden.”

De Regent van Koedoes spreekt niet van deze overeenkomst met *အိတ်ကမာယော* maar zegt dat *အိတ်ကမာယော* is afgeleid van — men zal wel moeten lezen z.v. bet. als — *အိတ်ကမာယော* nl. „tot zich nemen” en „aan iets vastbinden.” Daarentegen vermeldt het manuscript Wdb. van Winter en Wilkens: *အိတ်ကမာယော* = *အိတ်ကမာယော* (van *အိတ်ကမာယော*) = *အိတ်ကမာယော* (van *အိတ်ကမာယော*) „zich iets wederregtelijk toeëigenen.”

Het door den Regent van Koedoes als grondwoord opgegeven *အိတ်ကမာယော* vind ik nergens. Trouwens noch de bet. van „tot zich nemen,” noch die van „wederregtelijk tot zich nemen”, (die welligt *အိတ်ကမာယော* ook heeft, maar met geen bewijsplaats wordt gestaafd) past ter verklaring van *အိတ်ကမာယော* op de aangehaalde plaats uit de Babad Tanah Djawi, en dat Kern goed heeft gezien door *အိတ်ကမာယော* althans in enkele bet. voor hetzelfde te houden als *အိတ်ကမာယော* kan al duidelijk blijken uit het eerste twee-

stel der plaatsen, die ik tot beter verstand van dat woord nog kan aanbrengen.

In den zin van „vastbinden” heeft Tjenti I, 684, 6, waar sprake is van het tot een lang touw vastbinden van stukken rotan :

မိတ္တူမာရဟံကတေဝိ မိတ္တူမာရဟံမိတ္တူမာရဟံ en Tjenti I, 30, 0, en 31, b. van iemand wiens hals en voeten worden zaangebonden : မိတ္တူမာရဟံကတေဝိ မိတ္တူမာရဟံမိတ္တူမာရဟံ.

Nog in een andere bet. nl. bij liefdesgemeenschap vindt men Tj. I, 44, 4 v. o. မိတ္တူမာရဟံကတေဝိမိတ္တူမာရဟံ en IV, 125, 3 v. o. မိတ္တူမာရဟံမိတ္တူမာရဟံ van welke passieven de actieven မာရဟံ en မိတ္တူမာရဟံ wel niet anders bet. dan : „omvatten, omstrengelen.”

In deze twee bet. komt မာရဟံ dus promiscue voor met မိတ္တူမာရဟံ

Tevens blijkt uit de passieve vormen မိတ္တူမာရဟံ မာရဟံ en het door Kern uit de poët. Babad aangehaalde မိတ္တူမာရဟံမိတ္တူမာရဟံ ten duidelijkste, dat မာရဟံ in den zin van „omstrengelen,” မာရဟံ in dien van „iets vastbinden” of „erg. iets aan vastbinden” en မာရဟံမိတ္တူမာရဟံ in dien van „iets vastbinden” of „iets erg. aan vastbinden” van een grondwoord မာရဟံ zijn afgeleid.

Anders is het met de actieve vormen မာရဟံ (Bab. Mat.) en မာရဟံ (Bab. Tan. Djawi) die, mij dunkt, zich best laten vertalen door „zich verbinden of zich vereenigen met” (volg K. „aan zich verbinden”) en မာရဟံ nog in een andere beteekenis nl. die van „zich vasthouden aan” Tj. II, 701, 6 v. o. van iemand, die loopt, terwijl hij zich aan boomwortels vasthoudt : မာရဟံမာရဟံမာရဟံမာရဟံ en zoo ook ib. 702, 5 v. o.

Het grondwoord van deze vormen kan even goed မာရဟံ als မာရဟံ (en dit ook wel geschreven မာရဟံ) zijn, welk laatste ook bestaat blijkens Tj. III, 312, 6, waar van het „vereenigd” of „te gelijk” biddend zingen gezegd wordt မာရဟံမာရဟံမာရဟံမာရဟံ zoo ook ib. 200, 6 မာရဟံမာရဟံ

en I, 816, 3 v. o. . . . . *ἡμεῖς ἀγαθὰ ποιεῖν* . . . . *ἀγαθὰ ποιεῖν*

Maar hoe dit ook zij, zoowel *ἡμεῖς* als *ἀγαθὰ ποιεῖν*
en zie ook *ἀγαθὸν* in het Wdb. wijzen op meer of minder
verwante beteekenissen.

Leiden, Maart 1879.

A. C. VREEDÉ.